

Ks. prof. dr hab. Ireneusz Celary
Instytut Nauk Teologicznych
Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach

RECENZJA

rozprawy doktorskiej ks. mgra lic. Pawła Tobera pt. *Przygotowanie do małżeństwa w diecezji ełckiej. Studium pastoralne w świetle badań młodzieży maturalnej*, przygotowanej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w Katedrze Teologii Pastoralnej i Nauk Pomocniczych, pod kierunkiem ks. prof. zw. dra hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego, s. 271 (wydruk komputerowy).

Współczesne czasy są przeniknięte myśleniem postmodernistycznym. Jego głównym założeniem jest przekonanie o płynnej względności wszelkich idei oraz otwarta opozycja wobec stabilnej kulturowej tradycji. Jest lansowany pogląd, że tradycyjne koncepcje wyczerpały się. Głosi się też, że tradycyjne systemy wartości są arbitralne i determinujące człowieka. Te poglądy odnoszą się także do małżeństwa i rodziny. Kościół katolicki broni tradycyjnego modelu małżeństwa i rodziny. Te wspólnoty zainicjował Stwórca wyraźną swoją wolą.

Członkowie Kościoła katolickiego żyją w klimacie dynamicznych przemian cywilizacyjnych, ekonomicznych, kulturowych i obyczajowych. Te przemiany są dotknięte „żądłem” postmodernizmu. Praktyka duszpasterska potwierdza, że wiele młodych osób jest negatywnie nastawionych do zawierania sakramentalnego małżeństwa. Niektórzy z ochrzczonych w ogóle kwestionują jakąkolwiek formalizację swojego związku z partnerem. Dlatego Kościół podejmuje wielki wysiłek, aby poprzez odpowiednie inicjatywy i programy pomóc młodym ludziom, pragnącym żyć swoją wiarą religijną, przygotować się do zawarcia sakramentalnego małżeństwa. To zaś ze swej natury jest jedno – jeden mężczyzna i jedna kobieta,

nierozzerwalne - na całe życie, i ukierunkowane na prokreację, która jest najpełniejszym znakiem miłości małżeńskiej.

Recenzowana dysertacja, która ma konwencję studium pastoralnego, stanowi próbę odtworzenia wysiłków Kościoła ełckiego w przygotowaniu do małżeństwa młodzieży w wieku maturalnym.

1. Problematyka, metoda oraz struktura rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska napisana jest w stylu klasycznym, liczy 271 stron. W dość obszernym Wstępie (s. 7-19), Autor zaprezentował problem badawczy, którym jest przygotowanie do życia w małżeństwie i rodzinie w diecezji ełckiej realizowane w perspektywie parafialnej, w szczególności podczas katechizacji na poziomie klasy maturalnej. Tam młodzież zapoznaje się z nauczaniem Kościoła na temat małżeństwa i życia w rodzinie (s. 13). Uzasadniając tematykę rozprawy, ks. Tober podkreślił, że celem podjętych badań była chęć krytycznej analizy obecnego stanu formacji przedmałżeńskiej w diecezji ełckiej w świetle badań młodzieży maturalnej. Chciał on, jak stwierdził, zaprezentować kompendium wiedzy służącej dobremu, kompleksowemu przygotowaniu narzeczonych do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wypracować postulaty, które będą mogły znaleźć zastosowanie w duszpasterstwie na poziomie parafialnym i ponadparafialnym w diecezji ełckiej (s. 13).

Autor, dla przybliżenia współczesnego sposobu myślenia młodych ludzi biorących udział w formacji katechetycznej, wykorzystał metodę eksperymentalną. Przeprowadził badania ankietowe wśród młodzieży w wieku maturalnym w diecezji ełckiej. Jej wyniki przeanalizował w świetle Biblii, nauki Kościoła i publikacji teologiczno-pastoralnych. Eksploracyjno-diagnostyczny charakter pracy, w zamyśle Autora, pozwolił mu opisać aktualny stan formacji przedmałżeńskiej w diecezji ełckiej oraz pomógł wyznaczyć sposoby, metody i cele programów formacji oraz sposoby modyfikacji dotychczasowego stanu rzeczy.

Struktura rozprawy jest logiczna i przejrzysta. Wykaz skrótów (s. 4-6) i Wstęp (s. 7-19) poprzedza korpus 5 rozdziałów. Ich kolejność i objętość świadczą o naukowej dyscyplinie Autora.

Pierwszy rozdział rozprawy (s. 20-36), zatytułowany „Opis metodologiczny badań”, zawiera informacje dotyczące metodologii badań i sposobu ich przeprowadzenia. Zawiera także charakterystykę badanej populacji wraz z opisem życia religijnego respondentów.

Znaczenie miłości w przygotowaniu do małżeństwa jest treścią rozdziału II (s. 37-83). Autor stara się odpowiedzieć na pytanie: Jaka powinna być miłość, by w pełni mógł się urzeczywistnić sakrament małżeństwa, zgodnie z Bożym zamysłem? W rozdziale III (s. 83-127), zatytułowanym „Wartość życia w przygotowaniu do małżeństwa”, zostały przedstawione zagadnienia dotyczące troski o życie w małżeństwie, także o realnych zagrożeniach daru życia przez aborcję i antykoncepcję. Autor zwraca uwagę, że jednym z najistotniejszych celów instytucji małżeństwa, stworzonej przez Boga, jest przekazywanie życia, prokreacja.

Rozdział IV (s. 128-193), pt. „Aspekty religijno-moralne i egzystencjalne w przygotowaniu do małżeństwa”, zawiera treści związane z dbałością o trwałość życia małżeńskiego. Małżeństwo jest zawierane na całe życie. Wspólnym obowiązkiem małżonków jest troska o nieustanny rozwój życia małżeńskiego w oparciu o środki duchowe i religijne.

Rozdział V (s. 194-219) zawiera konkluzje praktyczne w przygotowaniu do sakramentalnego małżeństwa. Są tu postulaty pastoralne dotyczące formacji przedmałżeńskiej w duszpasterstwie parafialnym i ponadparafialnym. Podkreślono personalne aspekty kursów przedmałżeńskich.

„Zakończenie” rozprawy (s. 220-225) stanowi próbę syntetycznego podsumowania przedstawionych w pracy zagadnień treściowych związanych z analizowaną problematyką.

Do pracy został dołączony jako Aneks kwestionariusz badań ankietowych (s. 254-271). On stanowi swoistą formę wizualizacji pracy. Pracę zamyka dobrze zebrana „Bibliografia” (s. 226-245).

2. Ocena formalna

Dogłębna analiza przedstawionej do recenzji rozprawy doktorskiej autorstwa ks. mgra lic. Pawła Tobera upoważnia do stwierdzenia, że mamy do czynienia z rzetelnym studium pastoralnym. Dotyka ono wielu interesujących kwestii nie tylko z punktu widzenia naukowego, ale i praktycznego.

Podział pracy na pięć rozdziałów wyczerpuje problematykę, określoną w temacie. Autor we wstępie jasno określił cel badawczy swego elaboratu. Analiza pracy potwierdziła, że ten cel został zrealizowany. Jasność celu i konsekwentne dążenie do jego realizacji świadczą o kompetencji Autora do podjęcia tej tematyki i odpowiednim przygotowaniu do prowadzenia pogłębionej syntezy. Plan pracy doktorskiej jest przemyślany i logicznie uporządkowany. Jest też płynne przejście z jednego rozdziału do następnego. Czytelność rozprawy ułatwiają podsumowania zawarte pod koniec każdego rozdziału.

Recenzent zauważa, że niektóre wątki zasygnalizowane w pracy mogłyby być omówione w szerszym zakresie. Zwłaszcza analiza powinna być w większym stopniu nasycona samodzielnymi uwagami Doktoranta i solidnym wnioskowaniem. One bowiem stanowią o samodzielności naukowego wyводу.

Metody zastosowane w pracy, choć niełatwe w praktycznym zastosowaniu w procesie badawczym, zostały nie tylko dobrane poprawnie ale skutecznie zapewniły realizację zakładanych celów. Natomiast w Zakończeniu dysertacji, oprócz podsumowania i wniosków, Autor mógł dokładniej określić kierunki dalszych badań w podjętej tematyce.

Na uwagę i uznanie zasługuje przygotowanie przez Autora bardzo obszernej ankiety i poprawne przeprowadzenie badań ankietowych. Wielki szacunek dla niego należy się za klarowne zestawienie badań ankietowych w poglądowych tabelach. Doktorant w analizie swoich badań empirycznych korzystał z licznych źródeł: Pisma Świętego Starego i Nowego Testamentu, dokumentów soborowych, nauczania papieży, dokumentów Stolicy Apostolskiej, dokumentów Kościoła w Polsce. Wykorzystał też akty prawne administracji państwowej oraz literaturę przedmiotu, a także strony internetowe. Dobrze wykorzystał pokaźną ilość naukowych pozycji

bibliograficznych. Są to przede wszystkim publikacje w języku polskim. Pod względem jakościowym literatura jest dobrana prawidłowo, ponadto jest zróżnicowana.

Można było się spodziewać, że Autor w większym stopniu wykorzysta publikacje najnowsze, wydane w okresie ostatnich 5-6 lat. Mamy bowiem świadomość, że w obecnie wysokiej dynamice obiegu wiedzy w nauce korzystanie z nich stanowi dodatkowy walor naukowego opracowania.

Praca jest dbałym opracowaniem. Chociaż Autor nie uniknął pewnych błędów, dotyczących redakcji tekstu, także strony językowej: np. s. 54: „Koch pisze, że (powinien być dwukropek); s. 75: Magdalena Parzyszek stwierdza (przecinek przed że oraz dwukropek); s. 104 „ (...) podejście do płodności z jednej strony wiąże się z silną mentalność (powinno być: mentalnością) antykoncepcyjną; s. 137: „Przebaczenie uczy zarazem, jak samu (powinno być: samemu) obdarzyć nim innych”; s. 166: „Tym samym podkreśla rolę i wartość kobiety we wspólnocie, która mogła pod wpływem patriarchalnej kultury przez wieki stać się mnie (powinno być: mniej) ważną. Te niedociągnięcia świadczą jednak bardziej o zmęczeniu Autora niż o brakach metodologicznych.

Strona formalna pracy nie budzi zastrzeżeń. Dotyczy to także sporządzania przypisów i not biograficznych. Autor wykazał się umiejętnością pisarstwa naukowego. Jego opracowanie może stanowić cenną pomoc dla innych badaczy zainteresowanych poruszoną w pracy tematyką.

3. Kwestie dyskusyjne

Cel, który wyznaczył Doktorant na początku pracy, został przez niego w pełni osiągnięty. Recenzowana dysertacja dostarcza wielu potrzebnych dziś inspiracji pastoralnych, dotyczących przygotowania młodych ludzi do sakramentalnego małżeństwa. Zwłaszcza rozdział V zawiera propozycje w tym zakresie. Są one przeznaczone do wykorzystania na poziomie parafialnym i ponadparafialnym, nie tylko w diecezji ełckiej. Treść tego rozdziału zachęca też do szukania i pastoralnego weryfikowania nowych pomysłów i metod w procesie formacji przedmałżeńskiej

młodzieży. Zmieniające się warunki, szczególnie światopoglądowe, powodują, że potrzebna jest ustawiczna refleksja teologiczna i praxis duszpasterska w kwestii dobrego przygotowania młodych chrześcijan do sakramentalnego małżeństwa.

Pozytywna ocena pracy doktorskiej ks. Tobera pozostawia pewien niedosyt. Chcę go wyartykułować w kilku pytaniach.

1. Ksiądz oparł swoje badania w 2019 roku na grupie 706 respondentów, kobiet i mężczyzn. Byli to maturzyści z Ełku, Suwałk, Olecka i Augustowa. Czy miał Ksiądz wgląd do podobnych opracowań z okresu wcześniejszego, np. sprzed 10-15 lat. Czy w związku z tym, jest uzasadnione sądzić, że formacja wcześniejsza, bardziej rodzinna niż katechetyczna, była solidniejsza, bo było znacznie mniej rozwodów?
2. Niech Ksiądz, w świetle przeprowadzonych badań, oceni pomoce katechetyczne dla maturzystów w diecezji ełckiej.
3. Czy respondentami ankiety była tylko młodzież katolicka, może też prawosławna i muzułmańska?

4. Wniosek końcowy

Analiza całości recenzowanej rozprawy doktorskiej pozwala na stwierdzenie, iż stanowi ona interesujące i wieloetapowe studium badawcze. Wybór tematyki badawczej przez Autora należy uznać za trafny i istotny ze względów poznawczych. Praca jest przejrzysta i posiada uporządkowany wywód naukowy. Posiada solidne ramy metodologiczne i właściwy dobór metod badawczych oraz ich dokładny opis. Charakteryzuje się także dobrym językiem - praca jest łatwa w odbiorze i ciekawa pod kątem formułowanych wniosków.

Zaprezentowana rozprawa świadczy o teologicznej dojrzałości Autora. Zawiera elementy nowatorskie, świadczące o jego wiedzy oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie ks. mgra lic. Pawła Tobera do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Stwierdzam też, że recenzowana dysertacja spełnia wszystkie wymogi stawiane pracom naukowym (zob. Ustawa z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki: Dz. U. z 2003r.Nr 65,poz.595; z 2005r.Nr 164, poz.1365 oraz Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 września 2016r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora: Dz. U. z 2016r.,poz.1586).

podpis

Katowice, dnia 20.04.2022 r.